

УДК 658.012.2. "313":621(477)

О. І. Маслак,
кандидат економічних наук, професор,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, завідувач кафедри економіки
О. О. Безручко,
студентка факультету економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського
І. В. Мовчан,
студентка факультету економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В ПОЛТАВСЬКОМУ РЕГІОНІ

MODERN CONDITION OF MARKET THE MACHINE-BUILDING INDUSTRY IN POLTAVA REGION

Дана стаття присвячена дослідженню сучасного стану та перспектив розвитку машинобудівного комплексу в Україні та в Полтавському регіоні, вивченню основних показників та результатів діяльності даної галузі промисловості.

Ключові слова: машинобудування, машинобудівна промисловість, регіон, рентабельність операційної діяльності машинобудівних підприємств.

This thesis is dedicated to the research of current state and perspectives of machine-building enterprises in Ukraine in Poltava region, to study the basic parameters and results of operations of the industry.

Key words: engineering, machine building industry, region, operating profitability of engineering companies.

Вступ. Основу стабільного функціонування країни та забезпечення розвитку економіки складає система налагоджених, ефективно працюючих галузей народного господарства, розвиток якого неможливий без машинобудування.

Постановка проблеми. Велике значення машинобудування в промисловості визначається тим, що воно виробляє знаряддя праці як для галузей, що виготовляють засоби виробництва (робочі машини і апарати, верстати, технологічне і силове устаткування, контрольно-вимірювальні прилади, технічні засоби автоматики тощо), а також самі предмети споживання (легкові автомобілі, побутову техніку та інше). Крім того, машинобудування виробляє різноманітне устаткування для будівництва, транспорту, зв'язку, торгівлі, спеціальне обладнання для невиробничих галузей, а також продукцію оборонного призначення.

Від того, наскільки потужність, інноваційність, якість продукції машинобудування відповідають потребам країни, залежить розвиток всієї промисловості України. Динамічний розвиток економіки України, мінливість ринкової кон'юнктури зумовлюють необхідність постійного вивчення стану галузі машинобудування, проведення моніторингу розвитку підприємств галузі та визначення перспектив їх розвитку.

Метою даної статті є дослідження проблем сучасного стану та розвитку машинобудівного комплексу на регіональному та державному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан машинобудівної промисловості досліджували в своїх працях багато вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, серед них: Ансофф І., Боумон Л., Кліфф О., Гуков Я., Дмитрашко О., Іванишин В., Журило Р., Кім В., Макаренко М., Малащук Д., Карачин Н., Ольшевський В., Яковенко В. та ін. Багато уваги приділяється вивченню стану, основних проблем та перспектив розвитку машинобудівного комплексу України, розгляду напрямів удосконалення інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств даної галузі. Проте малодослідженим залишається розвиток машинобудування на регіональному рівні. Тому вважаємо доцільним більш глибоке вивчення сучасного стану машинобудівного комплексу Полтавського регіону з метою визначення найважливіших проблем та недоліків його функціонування, окреслення основних тенденцій та перспектив розвитку даної галузі промисловості України.

На основі аналізу літературних джерел можемо виділити такі основні проблеми розвитку машинобудівної галузі в Україні: зниження інноваційної активності, відсутність державної підтримки, повільний розвиток підгалузей, значний обсяг виробництва в тіньовому секторі [2].

Виклад основного матеріалу. Стан та розвиток машинобудування має важливе значення не лише для економіки в цілому. Адже, потенціал та наявні виробничі можливості даної галузі є основою стратегічної стійкості національної економіки. Таким чином, сприяння розвитку машинобудівної галузі є пріоритетним стратегічним напрямком щодо забезпечення стабільного економічного становища.

Значну роль у розвитку машинобудівної галузі України відіграє Полтавська область. Галузь машинобудування у Полтавському регіоні представлена 65 крупними підприємствами; всього ж підприємств і організацій, які випускають продукцію машинобудування і металообробки, в області близько чотирьохсот. У промисловості Полтавського регіону галузь машинобудування займає провідне місце, що маємо змогу простежити за даними табл. 1 та рис. 1.

До виробництв машинобудівної галузі Полтавського регіону, що мають істотне значення в загальнодержавному поділі праці, відносяться: автомобільна і електротехнічна промисловість, верстатно- і приладобудування, залізничне вагонобудування, виробництво дорожньо-будівельної техніки та технологічного устаткування для хімічної, харчової і легкої індустрії.

Таблиця 1. Структура промислового виробництва в Полтавському регіоні

Галузь промисловості	Частка галузі в структурі промисловості
Видобування енергетичних матеріалів	6,4%
Харчова переробка с/г продуктів	13,2%
Машинобудування	14,2%
Металургія та обробка металу	1%
Енергетика	4,8%
Хімічна і нафтохімічна промисловість	8,3%
Промисловість будівельних матеріалів	1,5%
Інші	2%
Виробництво продуктів нафтопереробки	48,6%

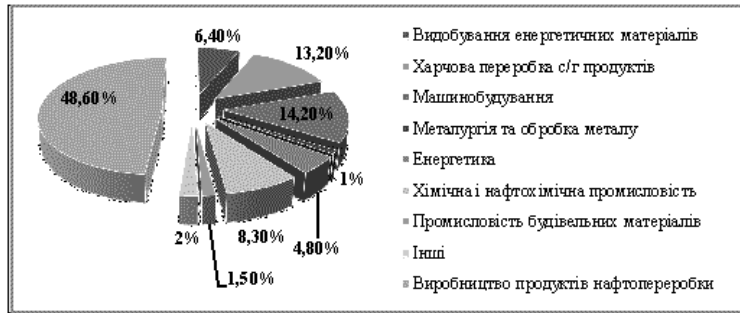

Рис. 1 Структура промислового виробництва в Полтавському регіоні у 2010 р.

До ведучих підприємств галузі машинобудування в Полтавському регіоні відносяться: концерн «Крюківський вагонзавод», холдингова компанія «АвтоКрАЗ», ВАТ «Полтавський турбомеханічний завод», ВАТ «Полтавський завод «Електромотор», ВАТ «Кременчуцький колісний завод», ВАТ «Кредмаш», ВАТ «Полтавамаш», ВАТ «Полтавський автоагрегатний завод», ВАТ «Тепловозремонтний завод», ВАТ «Карлівський машинобудівний завод», ВАТ «Карлівський механічний завод», ВАТ «Галещина машзавод» та ряд інших відомих як у Полтавському регіоні, так і за його межами підприємств.

У розвитку машинобудівної галузі період з 2005 по 2008 рр. можна назвати періодом відродження, що відображено у табл. 2. Так, з 2005 р. у промисловому комплексі України спостерігається стрімка динаміка обсягів реалізації продукції машинобудування та зростання питомої ваги обсягів виробництва машинобудівної галузі, що було обумовлено динамічністю випуску продукції підприємствами всіх трьох груп: з виробництва транспортного устаткування (на 58,4%), електричного, електронного та оптичного устаткування (на 51,3%) та з виробництва машин та устаткування (на 4,9%) [2].

Таблиця 2. Динаміка обсягів реалізованої промислової продукції в Україні (тис. грн.)

	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Обсяг реалізації промислової продукції України	468562,6	551729	717076,7	917035,5	806345,8	954232,7
Обсяг реалізованої продукції машинобудівного комплексу України	59668	68731	72456	81231	70560	88659

У 2009 р. спостерігалася загальна тенденція зниження основних видів продукції, що перш за все пояснюється впливом фінансово-економічної кризи, зменшенням долі на світовому ринку, скороченням попиту, а від так і кількості замовлень. 2010 рік є часом подолання кризових явищ, відновлення виробничих потужностей, нарощування обсягів виробництва та, відповідно, зростання обсягів реалізованої продукції на 18,3%. Дані щодо обсягу реалізованої промислової продукції наведені в табл. 3.

Таблиця 3. Обсяги реалізованої промислової продукції, млн. грн.

	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Промисловість України	468562,6	551729	717076,7	917035,5	806345,8	954232,7
Машинобудування України	59668	68731	72456	81231	70560	88659

Динаміка обсягів реалізованої промислової продукції за 2005 – 2010 рр. представлена на рис. 2.

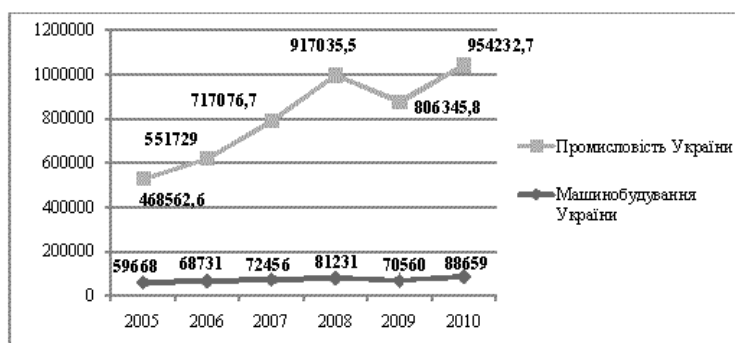

Рис. 2 Обсяги реалізованої промислової продукції, млн. грн.

Відповідними тенденціями характеризувався і ринок машинобудівної продукції Полтавського регіону, що видно з табл. 4.

Таблиця 4. Динаміка обсягів реалізованої продукції підприємств машинобудування в Полтавському регіоні (тис. грн.)

	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Машинобудування	4229553,2	4250172,7	7097402,3	9966893,8	4125695,8	8837328,6
виробництво машин та устаткування	487993,7	623688,1	846280,3	1089866,8	857295,9	2027156,5

виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	221748,8	309277	389672,7	415957,8	301914,2	263740
виробництво транспортних засобів та устаткування	3519810,7	3317207,6	5861449,3	8461069,2	2966485,7	6546432,1

Дані про структуру продукції машинобудування Полтавського регіону наведені в табл. 5.

Результати дослідження свідчать, що найбільшу частку у структурі машинобудівної продукції регіону займає виробництво транспортних засобів та устаткування (рис. 3) [1].

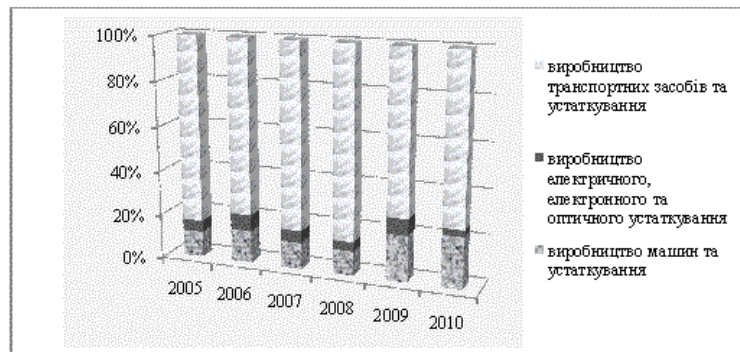

Рис. 3 Структура продукції машинобудівного комплексу Полтавського регіону

З метою оцінювання рівня прибутковості підприємств машинобудівного комплексу в табл. 6 представлено динаміку показника рентабельності операційної діяльності підприємств даної галузі.

Таблиця 5. Структура машинобудівної продукції регіону

	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
виробництво машин та устаткування	11,54	14,67	11,92	10,98	20,78	22,94
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	5,24	7,28	5,49	4,17	7,32	2,98
виробництво транспортних засобів та устаткування	83,22	78,05	82,59	84,89	71,9	74,08

Динаміку рентабельності машинобудування України за 2005 – 2010 рр. простежимо на рис. 4.

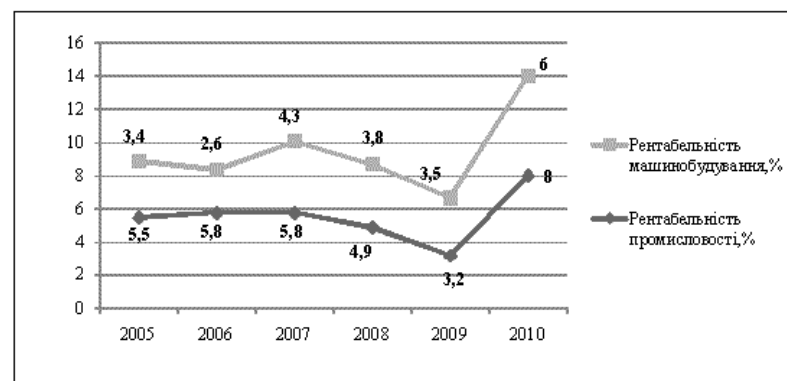

Рис. 4 Рентабельність машинобудування України за 2005 – 2010 рр.

Як бачимо з рис. 4, рівень рентабельності машинобудівних підприємств почав падати ще з кінця 2008 року, що обумовлено початком кризи.

Таблиця 6. Показники рентабельності машинобудування України

Показник	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Рентабельність машинобудування, %	3,4	2,6	4,3	3,8	3,5	6
Рентабельність промисловості, %	5,5	5,8	5,8	4,9	3,2	8

Як зазначалося вище, кризові явища стали причиною погіршення стану господарюючих суб'єктів і промисловості взагалі, і машинобудівної галузі зокрема, протягом 2008-2009 рр. знизилася обсяги виробництва та реалізації продукції, відповідно, значно скоротилися фінансові результати підприємств досліджуваної

галузі.

У 2010 р. значення рентабельності машинобудування значно покращилося не лише по відношенню до 2009 р., а й усього аналізованого періоду.

За підсумками 2010 р. 63,6% підприємств машинобудування є прибутковими, у 2009 році їх частка складала близько 59%. Така позитивна динаміка прибутковості є наслідком виходу машинобудівної галузі з кризи, нарощування обсягів виробництва та реалізації [2].

Аналогічними змінами характеризується і рентабельність операційної діяльності машинобудівних підприємств Полтавського регіону (табл. 7).

Динаміку рентабельності операційної діяльності машинобудівних підприємств регіону представлено на рис. 5.

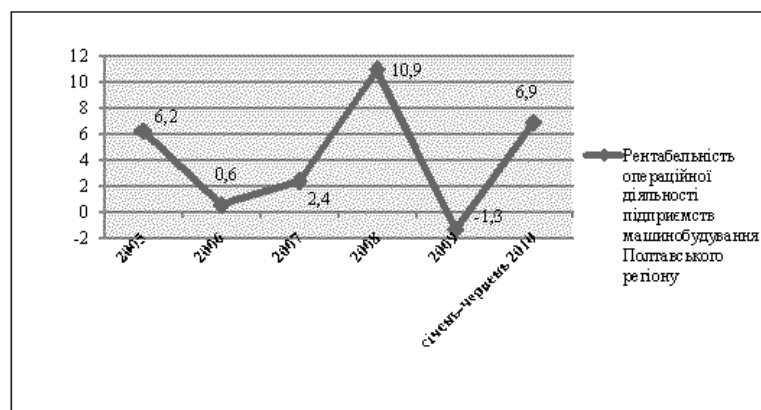

Рис. 5 Рентабельність операційної діяльності підприємств машинобудування Полтавського регіону

Таблиця 7. Показники рентабельності операційної діяльності машинобудівних підприємств регіону

Показник	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	січень-червень 2010
Рентабельність операційної діяльності, %	6,2	0,6	2,4	10,9	-1,3	6,9

На сьогодні значна увага приділяється освоєнню та підготовці випуску нових видів продукції, упровадженню нових технологій, технічному переозброєнню виробництва, адже розвиток науково-технічної діяльності, розробка та впровадження інновацій є запорукою успішного функціонування та покращення стану машинобудівної галузі.

Аналіз кількості інноваційно-активних машинобудівних підприємств свідчить, що, протягом 2005-2007 рр. їх кількість поступово збільшувалась, що є свідченням інноваційного розвитку галузі, але внаслідок впливу кризових явищ в 2008 р. ситуація погіршилась та кількість інноваційно активних підприємств децю зменшилась, хоча вже 2009-2010 р. характеризуються позитивними зрушеннями, що є досить успішним результатом враховуючи відсутність належної інноваційної підтримки з боку держави (табл. 8).

Наглядно тенденцію інноваційно-активних підприємств можна простежити на рис. 6.

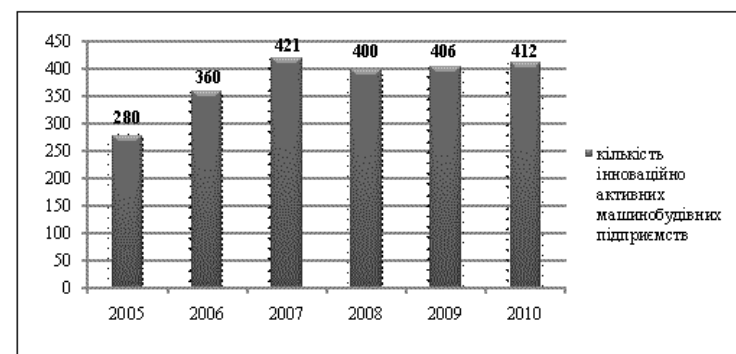

Рис. 6 Кількість інноваційно активних машинобудівних підприємств в Україні

Таблиця 8. Статистика інноваційно активних машинобудівних підприємств України

Показник	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість інноваційно активних машинобудівних підприємств	280	360	421	400	406	412

За допомогою табл. 9 та рис. 7 прослідкуємо зміни кількості підприємств регіону, що займаються інноваційної діяльністю.

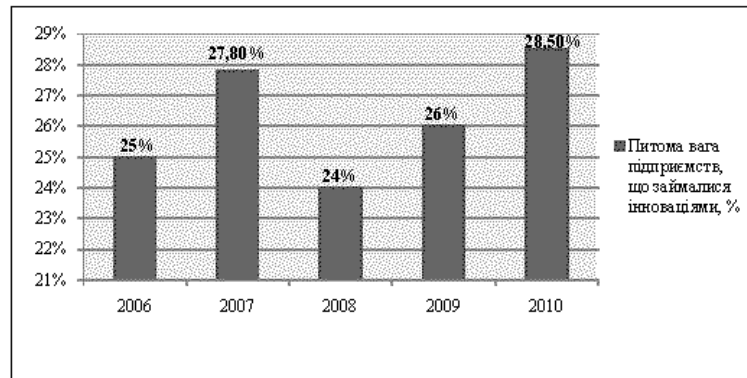

Рис. 7 Кількість інноваційно активних машинобудівних підприємств Полтавського регіону

Таблиця 9. Питому вагу підприємств машинобудівної галузі Полтавського регіону

Показник	Роки				
	2006	2007	2008	2009	2010
Частка машинобудівних підприємств, що займалися інноваціями, %	25	27,8	24	26	28,5

Питому вагу підприємств машинобудівної галузі Полтавського регіону, що займалися інноваціями, характеризується неоднорідно динамікою: зросла у 2007 р., скоротилася у 2008 р. та зростає протягом 2009-2010 рр. Як бачимо, тенденції змін кількості інноваційно активних підприємств регіону повністю відтворюють ситуацію в країні [1].

Важливим для розвитку машинобудівної галузі регіону є наявність інвестицій та їх ефективне використання. В табл. 10 наведено дані щодо інвестицій в основний капітал машинобудівних підприємств та промисловість регіону.

Таблиця 10. Розмір інвестицій в основний капітал промислових та машинобудівних підприємств Полтавського регіону (тис. грн.)

Показник	Роки					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Інвестиції в основний капітал промислових підприємств	2363280	2384243	3454283	4765237	4952742	2663053
Інвестиції в основний капітал підприємств машинобудівної галузі	139038	178455	223407	299193	134185	86459 (за січень-вересень)

За допомогою рис. 8 розглянемо динаміку інвестицій в основний капітал машинобудівних підприємств та в промисловість Полтавського регіону.

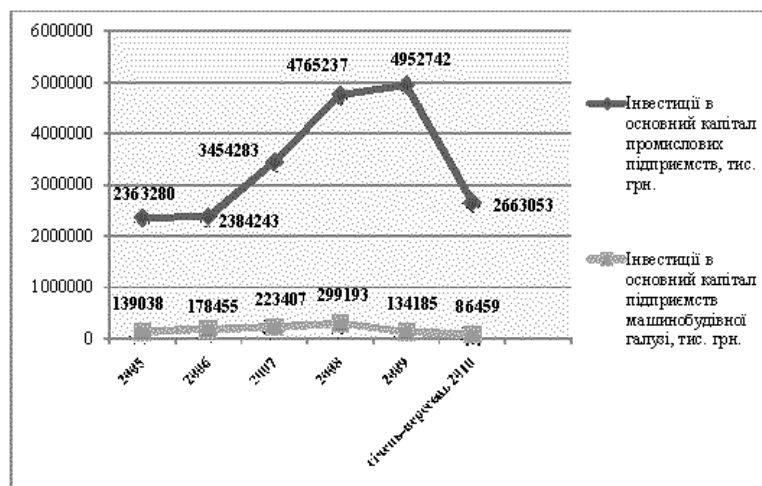

Рис. 8 Інвестиції в основний капітал промислових та машинобудівних підприємств Полтавського регіону

Як видно з рис. 8, інвестиції в основний капітал промислових підприємств Полтавського регіону зростають протягом 2005-2009р., що є позитивним явищем, передумовою розвитку інноваційної діяльності, нарощування виробничих потужностей, підвищення якості продукції машинобудівних підприємств регіону. Проте інвестування досліджуваної галузі значно погіршується у 2009 р., адже величина капітальних вкладень скорочується майже удвічі, така ситуація є негативною, вона обумовлена наслідками фінансово-економічної кризи. Однак, галузь є інвестиційно привабливою та досить перспективною, за умов вкладення коштів у її розвиток, належної державної підтримки, розширення ринків збуту машинобудівний комплекс матиме можливість успішно розвиватися, нарощувати обсяги виробництва та реалізації та сприятиме розвитку усіх інших галузей промисловості та народного господарства України загалом та її регіонів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок. Таким чином, основою подальшого розвитку машинобудівної галузі України та Полтавщини є подолання кризових явищ, стабілізація і стійкий розвиток галузі, який можливий шляхом технологічної і структурної перебудови виробництва, сфери послуг та інших галузей для випуску сучасної конкурентоспроможної продукції.

Основою реструктуризації машинобудівного комплексу повинна стати інноваційно-інвестиційна модель. Основні завдання її реалізації включають активне використання людського капіталу, науково-технічного потенціалу області, створення конкурентного середовища, реальної державної підтримки, ефективно діючої фінансової та банківської системи, ефективного фондового ринку, налагодженого інноваційно-інвестиційного процесу.

Література:

1. <http://www.poltavastat.gov.ua>
2. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 04 квітня 2011 року.

ТОВ "ДКС Центр"